

např. vliv televize na rodinný život (50 %), rušivý vliv na využití volného času aj.

Znamená to, že mládež pocituje pouze dílčí negativní působení televize, ale v obecné rovině ji téměř celý soubor považuje za pozitivní informační hromadný prostředek.

* * *

Studie G. Maletzkeho uvádí vhodné verifikační techniky, které prověřovaly zjištěné kvantitativní i kvalitativní výsledky. Ve studii chybí obraz statistických technik a vyčištění odchylek. Výsledky jsou zvláště v kvalitativní části šetření i pro nás poučné. Zvolená procedura může být vhodná v řadě výzkumů — nejen z oblasti vlivu televize. Závěrečné zhodnocení provedl autor sám: „Údaje představují výsledky regionálně i časově omezené případové studie... Mnoho údajů, zvláště četné paralely nebo dokonce souhlasné výsledky s ostatními výzkumnými pracemi mluví přesto proto, že při nejmenším obecné tendence a kvalitativní relace tohoto výzkumu překračují úzký rámec případové studie.“ Z těchto důvodů jsem se domníval, že mnohé výsledky budou i pro některé naše pracovníky ve výzkumu zajímavé.

Vladimír Stein

Herbert Hendin, Suicide and Scandinavia

Grune & Stratton, New York — London 1964, str. 153.

Autor: americký psychiatr, pravděpodobně skandinávského původu, psychoanalyticky zaměřený a seznámený s metodami terénního kulturní antropologického výzkumu studiem u Abrama Kardnera na Kolumbijské univerzitě.

Předmětem zkoumání je tzv. skandinávský sebevražedný fenomén (scandinavian suicide phenomenon), totiž vysoké procento sebevražd v Dánsku a Švédsku proti podstatně nižšímu v Norsku. Dánsko a Švédsko jsou počtem sebevražd spolu s Německem, Švýcarskem a Rakouskem na prvních místech evropské tabulky. Počet sebevražd se v těchto zemích pohybuje okolo 21–22 na 100 000 obyvatel. (Autor nehovoří o Československu, ač to sem také patří — v roce 1955 bylo u nás 19,2 sebevražd na 100 000 obyvatel.) Poměr sebevražd v Dánsku a Švédsku na jedné straně, k Norsku na druhé činí 3 : 1.

Metoda a techniky: V každé ze sledovaných zemí vyšetřil autor podrobně 25 jedinců hospitalizovaných pro sebevražedný pokus. Vedle toho vyšetřoval stejně početné skupiny ambulantních psychiatrických pacientů s jinými onemocněními a skupiny psychicky normálních zdravotních sester. Naučil se švédsky a norský, aby se zkoumanými jedinci mohl hovořit v jejich mateřštině, a aby mohl studovat literaturu těchto zemí, včetně běžně čtené „konzumní literatury“, aby mohl studovat mytologii a folklór.

Před klasikou psychiatrickou exploračí, která zkoumá převážně nebo výlučně vědomé postoje nemocných, dává autor přednost psychoanalytické vyšetřovací technice volných asociací, zajímá se o sny, které před sebe-

vražedným pokusem předcházely nebo po něm následovaly, a k provokaci nové produkce a k evokaci zpravidla zapomenutých zážitků z doby bezprostředního provedení sebevražedného pokusu užívá hypnózy.

Autor si uvědomuje, že zkoumá suicidální motivaci u jedinců, jejichž pokus se nezdařil, a že poznatky zde získané nelze beze všeho přenášet na motivaci dokonaných sebevražd. Proto klasifikuje intenzitu sebevražedného záměru (intence) na třístupňové škále, kde třetí stupeň odpovídá maximální intenzitě. Měřítkem je autorovi subjektivní postoj zkoumaného k vlastnímu sebevražednému pokusu a k sebevraždě vůbec a dále objektivní zhodnocení provedení a příčin, jež vedly k neúspěchu pokusu. Do svých skupin zařadil autor pouze jedince s nejvyšší intenzitou sebevražedného záměru. Složení těchto skupin svými podstatnými znaky odpovídalo složení skupin dokonaných sebevražd, kdežto při zahrnutí i těch případů, které se vyznačovaly jen střední nebo slabou intenzitou záměru, došlo k odlišení obou skupin. Uvedená shoda je pro autora postačujícím ospravedlněním jeho postupu, že totiž výsledky získané zkoumáním nezdařených sebevražedných pokusů přenášá na sebevraždy vůbec.

Získané výsledky zkoumání ukazují, že odlišné motivační komplexy mohou v různých skupinách (autor zde míní národní celky) vésti k přibližně stejné četnosti sebevražd.

U Dánů je podle Hendina sebevražda převážně reakcí na ztrátu závislosti. Sebevraždu u Dánů předchází ztráta citové závislosti způsobená smrtí, rozchodem, rozvodem nebo jen všeobecným zhoršením osobních vztahů. Častým obsahem sebevražedných fantazií je představa posmrtného znovuspojení se ztraceným objektem. Tato představa se ostatně objevuje i v dánské mytologii a v krásné literatuře.

Příčiny zvýšené vulnerability Dánů vůči ztrátě objektu spatřuje Hendin v některých zvlátnostech dánské výchovy. Především v prodlužování infantilní závislosti na matce, v potlačování dětské agresivity a ve vytváření pocitů viny u dětí. Dánské matky trestají podle Hendina své děti skutečným nebo jen předstíraným zármutkem nad jejich přestupky.

Ani mezi nábožensky založenými a věřícími dánskými občany není sebevražda hodnocena jako nemorální či hříšná.

Během posledního sta let zůstává procento sebevražd v Dánsku bez podstatných změn jedním z nejvyšších v Evropě.

Kdežto v Dánsku v motivační struktuře sebevražd vystupuje do popředí jako příčina ztráta závislosti, ve Švédsku je to na prvním místě ekonomicko-společenské ztroskotání a neúspěch. To platí i pro motivaci sebevražd u žen. I ztráta milovaného objektu je pro ně především projevem ztroskotání a neúspěchu v jejich ženské úloze, pokud ztrát nebyla způsobena smrtí, nýbrž rozchodem nebo rozvodem. Této suicidální motivaci odpovídá ve výchově důraz na soutěživost, výkon a úspěch. Jestliže u Dánů dochází k prodlužování infantilní závislosti na matce, klade

švédská výchova důraz na velmi častou soběstačnost a nezávislost dítěte. K separaci dítěte od matky dochází podle Hendina velmi záhy, často již od 3. měsíce, kdy je dítě umisťováno do jeslí. Distance matky od dítěte vede u dětí k úzkosti. S projevy této infantilní úzkosti se autor setkával ve svém souboru švédských sebevrahů. U žen pak byla zvláště výrazná jejich neuspokojená potřeba ochraňující mateřské sympatie v dětství. Kontrola až tlumení citových projevů je od dětství důsledněji vyžadována od chlapců než od dívek.

Ve Švédsku v posledních desetiletích vzrostl počet sebevražd, což někdy bývá spojováno s prudkým hospodářským rozmachem země, vyžadujícím „zdatnost, výkon, soutěživost“.

Pro norské ženy je podle autora mateřství citově významnějším faktem než tomu je u Švédů. I v Norsku je vysoko hodnocena samostatnost dětí, avšak je uskutečňována bez oslabení citového zaujetí pro ně. Ve výchově neužívají norští rodiče k ukázněvání dětí vyvolávání pocitů viny v nich. Na rozdíl od švédských dětí se u norských netlumí ci-

tový projev, takže děti jsou tu emocionálně svobodnější než dospělí.

Nábožensky založení Norové považují sebevraždu za hřích a poměrně malá soutěživost ve srovnání se Švédy je pravděpodobně odpovědná za to, že u Norů se skoro vůbec neobjevují fantazie smrti jako sebezpetrestání za neúspěch.

Spolupůsobení uvedených faktorů považuje Hendin za hlavní příčinu relativně malé sebevraždy u Norů.

Závěr: Svá zkoumání prováděl Hendin v Kodani, Stockholmu a Oslu. Právem lze proto předpokládat, že některé z jeho závěrů neplatí pro venkovskou populaci studovaných zemí. Nedostatkem také je skutečnost, že ve své práci nepodává sociologický rozbor sledovaných skupin. Cenným přínosem je však nicméně jeho pokus o srovnání tří moderních a vzájemně blízkých kultur proto, poněvadž až dosud byla podobná srovnání prováděna skoro výhradně mezi jednotlivými primitivními nebo primitivními a moderními kulturami (M. Meadová, A. Kardiner).

Miloš Bondy